

Rita Levi-Montalcini (1909–2012) – laureatka Nagrody Nobla w 1986 r.

Rita Levi-Montalcini (1909–2012), the Nobel Prize Laureate in 1986 r.

Pod koniec 2012 r. dotarła do nas wiadomość o śmierci Rity Levi-Montalcini, wybitnego włoskiego neurofizjologa. Odeszła w wieku 103 lat, uczestnicząc aktywnie do ostatnich dni życia w życiu publicznym. Była najdłużej żyjącym laureatem Nagrody Nobla.

Rita Levi-Montalcini urodziła się 22 kwietnia 1909 r. w Turynie, w rodzinie Adele i Adamo Levich. Razem z Paolą – siostrą bliźniaczką – była najmłodszym dzieckiem w rodzinie. Jej ojciec był matematykiem i inżynierem-elektrykiem, a matka – malarką.

Wydział Lekarski ukończyła w rodzinnym mieście, a po studiach w 1936 r. rozpoczęła karierę akademicką, interesowała się neurohistologią. W 1938 r. musiała opuścić uczelnię z powodu nazistowskiego prawa zabraniającego osobom wyznania mojżeszowego pracy na uniwersytetach. Wkrótce potem wybuchła II wojna światowa. Rita Levi-Montalcini początkowo mieszkała w Turynie, potem musiała opuścić miasto i zamieszkała niedaleko Florencji. Po wojnie powróciła do Turynu i w 1946 r. przyjęła zaproszenie do pracy w Washington University w St. Louis. Pracowała w zespole prof. Viktora Hamburgera. W Stanach Zjednoczonych przebywała przez 30 lat i tam dokonała najważniejszych odkryć, m.in. w 1952 r. wyodrębniła czynnik wzrostu nerwów (*nerve growth factor*). W 1962 r. założyła w Rzymie Ośrodek Badań Neurobiologicznych, a następnie *European Brain Research Institute*. Po powrocie do Włoch do końca życia pracowała naukowo. W 2001 r. otrzymała tytuł Dożywotniego Senatora Republiki Włoskiej. Uczestniczyła czynnie w życiu politycznym.

Była jednym z oficjalnych gości głównej synagogi Rzymu, kiedy odwiedził ją papież Benedykt XVI w dniu 17 stycznia 2010 r. Setne urodziny Rity Levi-Montalcini były obchodzone w Ratuszu Rzymu w 2009 r. Zmarła 30 grudnia 2012 r. w swoim domu w Rzymie.

Fot. Rita Levi-Montalcini z autorem wspomnienia w Palexpo w Genewie 25 kwietnia 1993 r.

W 1986 r. Rita Levi-Montalcini i Stanley Cohen otrzymali Nagrodę Nobla za wyizolowanie na początku lat 50. XX w. czynnika wzrostu nerwów. Była laureatką wielu innych wyróżnień i medali, a także członkiem Papieskiej Akademii Nauk.

Czynnik wzrostu nerwów jest białkiem należącym do neurotrofin. Jest niezbędny do utrzymania przy życiu neuronów układu współczulnego i neuronów czuciowych. Odpowiada m.in. za wzrost aksonów. Duże stężenie czynnika wzrostu nerwów występuje w płynie nasiennym. U niektórych zwierząt jest czynnikiem wywołującym owulację. Omawiane białko odgrywa dużą rolę w wielu procesach patologicznych, m.in. w zapaleniu i miażdżycy. Z ciekawostek należy wskazać, że stężenie czynnika wzrostu nerwów zwiększa się we krwi osób zakochanych [1]. Nie jest też wykluczone, że sprzyja on długowieczności, a poeci od dawna twierdzą, że szczęśliwie zakochani żyją dłużej.

Ritę Levi-Montalcini poznałem w 1993 r. w Genewie. Była jednym z zaproszonych wykładowców Piątej Światowej Interdyscyplinarnej Konferencji nt. Zapaleń, Leków Przeciwrheumatycznych, Przeciwbólowych i Immunomodulacyjnych (*5th Interscience World Conference on Inflammation, Antirheumatics, Analgesics, Immunomodulators – Geneve 25–28 IV 1993*) [2]. Po wykładzie dość długo rozmawialiśmy. W tym czasie zajmowałem się regulacją procesu włóknienia i dyskutowaliśmy o roli układu nerwowego w procesie włóknienia. Potem dwukrotnie wymieniałem z nią listy. Pozostała w mojej pamięci jako osoba pogodna, życzliwa, otwarta na spotkanych ludzi, o dużej mądrości i wielkiej skromności. Czuję się zaszczycony, że ze mną, nieznanym Jej i spotkanym po raz pierwszy słuchaczem Jej wykładu, dyskutowała długo i spokojnie, ale z pełnym zaangażowaniem w analizę problemu. Dobrze też pamiętam Jej wykład – nie był jedynie przypomnieniem historii badań czynnika wzrostu, lecz analizował perspektywy dalszych poszukiwań i potencjalne kliniczne zastosowania tej substancji.

Jestem przekonany, że pozostanie w pamięci kilku pokoleń naukowców jako wzór światłej, skromnej, życzliwej i niezwykle pogodnej osoby tworzącej medycynę XX wieku.

Eugeniusz J. Kucharz

Piśmiennictwo

1. Emanuele E, Politi P, Bianchi M, et al. Raised plasma nerve growth factor levels associated with early-stage romantic love. *Psychoneuroendocrinology* 2005; 31: 288-294.
2. Kucharz EJ. Piąta Światowa Interdyscyplinarna Konferencja nt. Zapaleń, Leków Przeciwrheumatycznych, Przeciwbólowych i Immunomodulacyjnych. *Pol Arch Med Wewn* 1993; 90: 237-238.